

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก

ในงานมงคลทำบุญฉลองอายุครบ ๖๐ ทศ

ของ

เจ้าจอมมารดาเลื่อน

ในรัชกาลที่ ๕

เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ

ถนนบำรุงเมือง พระนคร

เจ้าจอมมารดาเลื่อน ในรัชกาลที่ ๕
ถ่ายเมื่ออายุครบ ๖๐ ปี

คำนำ

ในการทำบุญอายุครบ ๖๐ ทศของท่านเจ้าจอมมารดาเดือน ใน
รัชกาลที่ ๕ ผู้มีอุปการคุณเด่นชัดแก่ข้าพเจ้าและครอบครัวครั้ง
สมควรอย่างยิ่ง ที่ข้าพเจ้าจะหาทางเข้าร่วมในการฉลองพระคุณ
ตามกำลังที่ข้าพเจ้าสามารถจะทำได้ มีธรรมเนียมที่นิยมกันว่าดี
อยู่อย่างหนึ่ง คือ พิมพ์หนังสือช่วย ข้าพเจ้าได้ไปขอความ
กรุณาหัวหน้ากองศิลปวิทยา แห่งกรมศิลปากร ให้ช่วยติดต่อ
ท่านจิ้งจอกเดือได้เรื่อง บทระบำตถก ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ใน
รัชกาลที่ ๕ เมื่อยังเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ข้าพเจ้าอ่านแล้ว
และมีความพอใจเป็นอันมาก ซึ่งข้าพเจ้าขอแสดงความขอบพระคุณ
ในความกรุณาของท่านผู้เลือกเรื่องนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย ความสนุกสนาน
ชอบใจของพระราชนิพนธ์เรื่องนมเพียงโรจน์ ปรากฏในเนื้อเรื่องและ
คำอธิบายของกรมศิลปากรแล้ว

งานมงคลครั้งนี้ เป็นความยินดีเกิดแก่ข้าพเจ้าอยู่ ๒ ประการ
คือ ๑. ท่านเจ้าจอมมารดาเดือน ในรัชกาลที่ ๕ ผู้เป็นที่เคารพ
นับถืออย่างสูงของข้าพเจ้ามีชนมายุยืนมาด้วยสวัสดิภาพ และ ๒.
ข้าพเจ้าได้มีโอกาสร่วมฉลองพระคุณ อันเป็นการแสดงกตัญญูทดแทน
ต่อท่าน

๗

ผดแห่งการกระทำเพื่อดีของข้าพเจ้าน ขอให้ท่านเจ้าจอมมารดา
เดือน ในรัชกาลที่ ๕ จงเจริญด้วยอายุ, วรรณ, สุข, พด จงทุก
ประการ เทอญ

นายเรือโท ขอบ บุญโญปถัมภ์

กองประมวลสถิติพยากรณ์

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๘ ก.พ. ๓๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
กรุงเทพฯ

คำอธิบาย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ในหนังสือตำนานบทละครเรื่องอิเหนา หน้า ๓๕๖ ว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าเอก ในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้มีละครหลวงที่โรงละครหลวงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตอนเย็นเล่นจับระบำตลก ตัวละครเลือกตัวแต่จำพวกผู้ชายที่มีชื่อเสียงในเวลานั้นมาเล่นประสมโรง นายท้าย ช่างตวงเดิม เป็นตัวพระอรชุน นายชำแหร เป็นตัวนางเมขลา นายรุ่งเป็นตัวรามสูร บทระบำนั้นทรงพระราชนิพนธ์ไว้แต่เมื่อยังเสด็จประทับอยู่พระตำหนักสวนกุหลาบในรัชกาลที่ ๔ เด่ากันว่าขบขันนัก และทรงกล่าวไว้ว่า บทระบำตลกที่ทรงพระราชนิพนธ์ เดี่ยวนั้นแต่จำกันได้คนละเด็กละน้อย หาฉบับให้คัดลอกไม่ได้

ที่ในหอสมุดแห่งชาติมีหนังสือเป็นตัวพิมพ์ดีดรักษาไว้เรื่องหนึ่ง พิมพ์เป็นชื่อเรื่องไว้ว่า “บทระบำตลก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อยังเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ” หนังสือเรื่องนี้จะได้ออกมาจากไหน ไม่ปรากฏ แต่เข้าใจว่า จะเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องเดียวกันกับที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงข้แจงไว้ข้างต้น

กรมศิลปากร

วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘

จับระบำตกลง

พระทอง ^๕ เมื่อนั้น	ผ้ายุ่งนางฟ้าหน้าเหมือนฉวี
๐	จับระบำท่าที่ดูต้นเมือง
อีกทั้งเทพบุตรสุดอัปสร	ฉวยฉวยดุครกันตามเรื่อง
นางฟ้าเหี้ยมบ้าเทพบุตร	ยักเยื้องหลอนหลอกกอดอกหน้าตา
ต่างท่าแยบคายชายช้าเดื่อง	๕
แล้วต้องเวียนเหียนหัน	พัตวันได้จับไม่เป็นท่า
เทพบุตรส่งกระปรกยกกลับมา	๕
	เดยวได้ไขว่คว้าพัตวัน

๖ คำ เพดง

เข้าหลุด ^๕ เมื่อนั้น	ผ้ายุ่งเทเวศร์เปรัตสุวรรณค์
๐	๕
ต่างมาประชุมมัจฉุมกัน	เกยวพันรำรำชายไป
เทพบุตรดุคกระเบนนางฟ้า	นางค้อนคมก้มหน้าดำแม่ให้
แล้วทำรำรำชายกันไป	เทพบุตรดีใจรำไปตาม
ตั้งพักหยอกหยอกหยิกจิกผม	๕
๕	๕
แล้วบ้องบั๊ดบั๊ดหน้าท่าทำงาน	รำตามเดยวได้กันไปมา

๖ คำ โดม

สระบุโหร่ง ^๕ เมื่อนั้น	ผ้ายุ่งเทวฤทธิทุกทศาคา
๐	๕
บ้างรำเรียงเคียงคดอรอร่า	ก้นกางขวางหน้านางไว้
เทพบุตรรำท่าม้าพระรถ	ทำพยศคอกกอดอกไม้ไหว
นางฟ้าเป็นทีที่คิดใจ	กระโดดไผ่ตั้งหันงั่งดำราญ

แต่จรัลท่าเปรมตั้งเมื่อพระโปรต งามระโศคทำท่าหน้าสงสาร
 ตัดจิตตตะคนพันประมาณ เน่าละครก่อนกาตสำราญใจ

๖ คำ ฝรั่ง

<p>ร้าย ๑ มาจะกต่างบทยไป ผิดเนื้อเป็นนวดตัวนซ์ไคด อยู่วิมานสองห้องแต่ดำพัง กินทิพทุกเวดาราตรี วันนั้นนางอืดอืดชิตเงินเฟื่อง หอบหิวหน้าหน้าคดาไคด</p>	<p>นวดนางเมโหดเหตวโหด วิดัยเหมือนหนังสือแขกเมื่อแรกมี ที่แถวทิมริมวังข้างโรงดี ที่เรือนมีแต่ตัวไม้กตัวใคร ให้เหงาเงืองแสบต้องน้ำตายโหด กำแก้วแววไวแฉ้วเหาะมา</p>
---	---

๖ คำ เขียดฉิ่ง

๑ บรเชฐ ครันถึงเข้าเด่นด้วยกัน กับหมูนางสวรรค์หรรษา
 จึงเข้าร่ำร่ายไปมา เกษมสุขทุกหน้านารี ๑

๒ คำ ยานี่

<p>ยานี่ ๑ มาจะกต่างบทยไป อยู่ในวิมานรูจี ให้อยากหวานหวานรำคาญอก เบ็ดม่านเห็นข้าวตังกับหนังปลา ครันกินดำเร้วเสร์จแฉ้ว ไล่กัญแจวิมานเข็นกระไค</p>	<p>ถึงพระวรชุนเรืองศรี ภูมีชบเข้าเมากัญชา มุ่นหมกเตือกถนเทียบคันทา เสวยทิพ โยชาสำราญใจ จับพระขรรค์แก้วแสงใส เหาะไปที่ประชุมเทวณ</p>
---	--

๖ คำ บีกดอง

๕
๑ ครันถึงจึงเห็นนางฟ้า
จึงเข้าปนปะคะกัน

๑ มาจะกด้าวบทไป
อยู่ในวิมานแก้วแววไว
จะนั่งนอนอย่างไรไม่เป็นสุข
เรือดเด็นโตนหมัดกักกายา
จึงเฉยพระแกดแดไป
แจ้งว่าดวงแก้วแพรวพราย
อย่าเดยจะไปดอบมอง
จับขวานปุดคู่ชีวา

๕
๑ ครันถึงจึงเห็นนางฟ้า
รามสูรฤทธิไกรใจฉกรรจ์
ครันไถดักโถดกระโถดคว่า
ต่างคนหวัดฉิ่งเป็นสิงคถ์
ภูคิตว่าใครเจียวลีหวา
ทุกข้ายชัทรวนมากวนกัน
รามสูรไต้ยนิโกรา
กถาคัหนีโยอี่ไม่อาย

๓

เริงร่าดำรวญต์รวญต์นัต
ด้วยฝูงเทวันดำราญใจ

๒ คำ ๑

ถึงรามสูรท้อย้งพุงใหญ่
ไม่สบายฤทัยสั๊กเวดา
เวียนดุกเวียนนอนร้อนมั่งสา
คันเพียงอสูรจาจะวอดวาย
เห็นแดงดุกดุกใส่เป็นแสงส่าย
ราพณ์ร้ายยินคี่ปรีดา
ได้ช้องชิงแก้วเมฆดา
เหาะมาที่ประชุมเทวัน

๗ คำ ๑

๕
๑ เริงร่าดำรวญต์รวญต์นัต
ค้อยค้อมไปพด้นันท์
นางฟ้าตกใจหมายว่าฉี่
ครันไต้ส่มประดีแดคูปถัน
มิรู้วรามสูรตัวขยัน
จะบอกกรมเมืองพันเตี้ยให้ตาย
ร้องตำนางฟ้าอฉิบหาย
ราพณ์ร้ายไถ่กระชิตคิตมา

๘ คำ เชิด

๑ เมื่อนั้น
เห็นอ้ายยักษ์ใหญ่มันได้มา
แต่งแก้วเข้าตาขุนยักษ์
ด้มดงด้วยพดันทันโต
แล้วเอาสันตึ้นบั๊กกระษาน
ครั้นค้อยสว่างกระจ่างตา
ได้เตะได้ถีบไม่ปราศัย
จึงเข้ามันบุกคดุกคดัก

๑ เมื่อนั้น
เห็นเทพไทไม่อยู่สู้ประจัน
จึงว่าเหวี่ยง ๆ อ้ายยักษ์
ถือดีว่ามีฤทธิไกร

๑ เมื่อนั้น
หยุดอยู่แก้วมีวาจา
กถวเราทั้งในใต้หัด้า
ได้เคื่อนกังกอดดอกครนเครง
อันการกินจะอดให้เอ็งรู้
ข้าแกงแมวดายอีกหลายชาม

๕
จึงโฉมนางเอกเมขลา
กถยาโยนแก้วแวงไว
มีตนักหาเห็นอะไรไม่
เมขลาดีใจจึงเข้ามา
ขุนมารบีบจะม้วยสังข
อดูราดุกขันทันที
มิ่งทำกุโยอินางผี
เทพบุตรอ้อมมีหนีไปพดัน

๕ คำ เข็ด

จึงพระวรชุนรังสรรค์
องค์เดียวไม่พรันหวนฤทัย
ได้ฝูงเทวาไม่ปราศัย
เอ็งไซ้มาค่อฤทธา ๆ

๕ คำ

รามสูรสถิตศักดิ์ยักษ
เราจะอดฤทธาให้เอ็งเกรง
แต่ชั้นห่มากุเตะยังร้องเอ็ง
คนตายเองกูดีไม่มีความ
ทั้งกก่าปดามูก็เข็ดขาม
งูหลามคัมปดาราดีบห้าตัว

ได้เห็นฤทธิเราหรือหาไม่
มิใช่จะแสร้งแกล้งอวดตัว

๑๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังวาจาอรุณี
แต่หมุ่หมาปดางูไม่สู้ได้
คิดพดางทางมีวาจา
เมื่อครั้งเราปด้นตาดคนน้อย
ยังเข้าเข้าคุกสนุกใจ
จะอวดแข็งไปนักรักจักช้า
ต่างคนต่างมีฤทธิ

๑๒ เมื่อนั้น

ได้ฟังวรสุนเทวัน
จึงโจมเข้าจับลับยุกธ
ต่างคนเดียวได้ไปมา

๑๓ เมื่อนั้น

รับรองบ้องกันประจันบาน
ชุนยักษ์บับคันถูกกันทะ

๕

น่านไปกต้วท่านจะสั้นหัว
ใครดีชั่วเห็นกันในวันนี้ ฯ

๑๔ คำ

องค์พระวรสุนเรืองศรี
ภูมินิกพรนทวนวิญญา
ฤทธิเดชกระไรเป็นหนักหนา
จะอวดฤทธิอรุณีให้ตกใจ
ถูกเขียนกว่าร้อยยังทนได้
หัดสูดดมหาไชยจนได้ดี
เหว่ยอ้ายอรุณามิ่งอย่าหนี
ใครดีจะได้เห็นกัน ฯ

๑๕ คำ

รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน
กุมภภัณฑ์กรวโกรชโกรธา
ด้วยกำลังฤทธิรุกยักษา
แคล้วคดาดสำตราไม่แผ้วพาน

๑๖ คำ เข็ด

จึงพระวรสุนใจหาญ
โผนทะยานเหยียบบ่ากุมภภัณฑ์
วรสุนแทบจะม้วยอาดัญ

จึงควักตายักษ์ร้ายใจฉกรรจ์
วรชุนเจ็บปวดบั้นอาลัย
ต่างคนรบรุกคดกุดดี
วรชุนจับบาททั้งสองได้
จึงเอาพระกรช้อนกุมภภัณฑ์

ต่างต้องปลัดขยกันไนทันที
กุมภภัณฑ์ หนีหน้าตาหีบหีบ
ยักษ์เดี่ยวที่เทวัน
คืนซ้ายเหยียบยักษ์มักกระเด็น
ขว้างไปยังอนันตจักรวาล ฯ

๘ คำ เชิด

๑ อันเขาพระเมรุก็เอนอ่อน
รามสูรใจร้ายไม่วายปราณ

ไหวกระฉ่อนไปทักทาศาศาต
เหาะหนีไปวิมานทันใด ฯ

๒ คำ เชิด

๑ มาจะกด้าวรบไป
สถิตย์ยังวิมานทองห้องใน
แต่ก่อนร่อนชะไรไม่เช่นนั้น
จะมีผู้ฤทธิไกรใจเกร
คำวิพธางทางเสด็จยุรยาตร์
ตามเสด็จพระองค์ทรงไชย

พระจอมภพตบโลกเป็นใหญ่
เห็นไศตเอียงคว่าจนน้ำเท
มาเกิดอศักรรย์ชันแฉ้วเหว
ข่มเหงเราเขาจึงเซชวนไป
พร้อมฝูงเทวราชน้อยใหญ่
ลงไปยังเชิงบรรพต

๖ คำ เต็ม

๑ ครนถึงจึงนั่งยังแผ่นพื้น
สินทราบอาบทรงวงพระราชา
ดูราบรรดาเทพบิด
เร่งบอกออกมาช้ำอยู่โย

ห้อมระรินด้วยอาจมนุ้กษา
จึงมีพจนาครดไป
ใครคิดอิฉณาแก่ช้ำได้
พรางไฉ้จะถึบให้แทบตาย ฯ

๑ บัดนั้น

ต่างคนหนอบนอบยกกาย
มิใช่ใครอื่นพระทรงโย
มันกล้าหาญชาญชัยใครจะปุน
เมื่อวันงานเป็นการชัฏกษ
บรรดาเทพบุตรกับนางฟ้า
พร้อมพร้อมอรชุนเมฆดา
มีด้อมประชิดกันมากมี
ตั้งครุพักยักษรามสูรใหญ่
ตามใจคะนองของตัวเอง
เข้าปถ่านางฟ้าอยู่ครนเครง
บ้างหนีพถ่านไปวิมานของตน
ถ้ากระไรพระให้หามา
ข้าพเจ้าทั้งหลายหมายฟังบุญ

๑๔ คำ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังเค้ามุตที่ทูตมา
ครุาพระวิษณุกรรม
หาอรชุนพถันทันใด

ผ่ายฝูงเทวินทร์^๕สิ้นทั้งหลาย
กถ์วินายจะถึบรับเพททูต
คืออ้ายเฉโกรามสูร
ตั้งจะทูลให้ทราบพระราชา
เอิกเกริกทั่วทิศา
จับระบ่าว่าทำเหมือนทุกปี
ทั้งเทพยดาทุกุราชย์
บ้างคิดดีดักรับขับครวญเพลง
เข้ามาได้ก็ไต่ข่มเหง
มิได้เกรงผู้ใดใครดักคน
ข่มเหงระย้าทำเสียป็น
เห็ดอแต่คนเดียวพระอรชุน
คงแจ้งกิจจาที่ว้ากุ่น
ขอพระเดชพระคุณให้หามา

๑๕ คำ เจริญ

พระจอมภพตบโดกกระหัดาป้า
จึงมีพจนาครัธไป
ท่านจงจรจรัดอย่าช้าได้
ทั้งรามสูรฤทธิไกรมาบัดนี้ ๑

๕ คำ

๑. บัดนั้น
กัมเฝ้ากราบงามตามที

พระวิษณุกรรมเรืองศรี
เหาะรี่ไปยังทิพพิमानพถัน

๒ คำ กดม

๑. มาถึงวิมานรุจิ
เข้าไปนอบนบอภิวันท์

เห็นภูมิวรชุนรังสรรค์
พระทรงธรรมให้หาอย่าช้าที่...

๒ คำ

๑. เมื่อนั้น
จึงปราถนาค้วยใจภักดี
เหตุผลเป็นอย่างไรในนั้น
หรือว่าเกิดเหตุเภทพาด

องค์พระวรชุนเรืองศรี
มานั่งถึงนี้อย่างกัมกราน
เชิญท่านจงแจ้งแสดงสาร
ก็เด่าชานเรื่องไปจะได้ฟัง ฯ

๔ คำ

๑. พระวิษณุกรรมก็กราบทูล
เมื่อวานนี้ องค์หนึ่งเตี้ยตึงตัง

เค้ามุดมีมาแต่หนหลัง
บรรพดาเกือบพังทั้งเอียงไป

๒ คำ

๑. เมื่อนั้น
จึงว่าท่านอย่ามาตกใจ
ท่านจงรีบรัดไปบัดนี้
เราจะไปอาบน้ำให้ชำระกาย

พระวรชุนรัศมีศรีได้
เราจะไปแสดงให้แจ้งกา
บอกกับยักษ์ใจหาญ
ไม่นานจะไปมิให้ช้า ฯ

๔ คำ เจรจา

๑ มัตถ์
คณาคด้อยถอยกดับออกมา

พระวิษณุกรรมทำญกดำ
บ่ายหน้าไปวิมานอสูรี ๑

๒ คำ
เชิด

๑ ครันถึงบอกรามสูรยักษ์
เร็ว ๆ รีบมาอย่าช้าที่

พระทรงศักดิ์ให้หาตายักษ์
พระสูติคอยทำอยู่ช้านาน

๒ คำ
เจรจา

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังเทวดาเห็ดอกถาน
ตกจากแท่นทองด้วยเค็ดมจิตต์
ถูกขยั้นจังกาในตาพราย
วิษณุกรรมร้องคำยักษ์เคอะ
ว่ารับตั้งให้หามารามัว
รามสูรไต่ยิ้นต้นตติ
ปดบ้างจริงบ้างช่างเป็นไร
มิได้ชำระสระสระ
ออกจากวิมานกุมภภัณฑ์

รามสูรฤทธิไกรใจหาญ
ตกใจตื่นสะท้านไปทั้งกาย
ด้วยตัวทำผิดเป็นเห็ดอหนาย
เดยวำณุณายด้วยถ่มตัว
ยังทำเดอะดอยหน้าตาชาติชั่ว
พระทรงฉกรร็วโกรชพิโรชใจ
ดงนังมิจะทำอะไรได้
มาไปเกิดพระวิษณุกรรม
จับชวานฤทธิรงค์เห็นบหดงมัน
วิษณุกรรมนำหน้าคดาไคด ๑

๓๐ คำ
เชิด

๑ ครันถึงซึ่งเชิงบรรพต
๒๕ ๒๕
ครรงนหน้าทถงบรรดัย

เห็นพระพานพาย้งหวาดไหว
ดงนังหอบหายใจภาวนา

คุณน้ำข้าวหน้าแกงมาช่วยด้วย
คุณเผื่อนดีศรีคุณกัญญา
คุณกระบี่กระปุกข้าวสุกเกิด
ช่วยกันภัยถูกบ้าง ในครั้ง^๕

คุณไปคุณหอยคุณขรวิสา
คุณเหตักกระหตาป่าช่วยข้าที่
คุณจวกสักเบือเห็นอเกซี่
ให้ภูมิหายโกรชยกโทษทัณฑ์ ฯ

๑) เมื่อนั้น

ครั้นเห็นเทวามาพร้อมกัน

พระจอมภพดบดวงสว่างสว่าง

พระทรงขรรค์ดำรัสตรัสไป

๑) ดูราฝูงเทพเทวัน

มานั่งนิ่งดูอยู่ว่าไร

ช่วยกันยกเขาขึ้นให้ได้

ไว ๆ อย่าเข้ามาพด้น ฯ

๒) คำ เจริญ

๑) เทพไทได้สดับรับสั่ง

บ้างร้องเรียกเทวามาช่วยกัน

ทั้งพวกนาคเนรมิตรด้วยฤทธิอำนาจ

เขาเคียร์กระหวัดรัตเข้าไว้

เทพบุตรครุฑาคนขรรพ์

ดิ่งปราศนาคนชาติออกกึ่งกลาง

เขาเชือกครึ่งเขาคว่าทำหน้าขึ้น

เขามาดันจนถลอกปอกไป

ดิบเคียร์ดิบปากยาวใหญ่

ทอดหางออกไปที่กลางทาง

ต่างจับนาคจุดจนสุดหาง

ต่างตนชูดมุนุ่นไป ฯ

๒) คำ เจริญ

(บทหลง เห็นจะเป็นของผู้อื่นแต่งตั้ง)

๑) เมื่อนั้น	นางฟ้าหน้าบุตตุดไถด
ว่าต่อเทวาทว่าจิงไร	หันกัน โกง ให้เทวน
เทพบุตรหิวร้อว่าฮ้อแน่	ต่างชำเดื่องแดนนางสวรรค์
เทพบุตรธรรวญเดเฮฮากัน	นางสาวสวรรค์ร้องคำว้าฮับปรี
เทวาท่างองค์ดงกราบกราน	นางฟ้าเห็นว้าคาญให้หมองศรี
ต่างองค์ดีใจในที	โตดกอดนารีทุกคน
ต่างจูบต่างสัพยอก	เข้าหยอกชนชบับน
นางฟ้าชคองจรด	ต่างคนเปรมปรีดีพระทัย ๗

๘ คำ